

A VAJDASÁG ÚTIKÖNYVKÍNÁLATÁNAK VÁLTOZÁSA AZ ELMÚLT 15 ÉVBEN

*THE EXPANSION OF VOJVODINA GUIDEBOOK SUPPLY
IN THE LAST 15 YEARS*

MIHÁLY PÉTER DÁNIEL*

Abstract

The Yugoslav Wars (1991–1995) and the NATO bombing (1999) had a negative impact on international tourism in Vojvodina. It is not a coincidence that tourism is 'the industry of peacetime'. Later the political situation resolved and more and more Hungarian tourists appeared. In the beginning only the area near the border was included into the programme of Hungarian travel agencies. Later travellers reached Novi Sad, Banat and Srem, and finally they entered Belgrade by leaving the border of Vojvodina. Nowadays Hungarian tour-operators offer boat trips on the Danube at the Iron Gates and trips in Vojvodina, Romanian Banat and Croatian Slavonia that last for a few days. In my study I present the expansion of Vojvodina guidebook supply.

Keywords: Vojvodina, guidebook

1. Bevezető

Vajdaságban a délszláv háború (1991–1995) és NATO bombázás (1999) visszavetette a nemzetközi turistaforgalmat – nem véletlenül nevezik a turizmust a béke iparágának. Később a turizmus szempontjából rendeződött a politikai helyzet, és egyre nagyobb létszámban jelentek meg magyarországi turisták. Kezdetben csak a határ közeli térség (pl. Szabadka, Palics) szerepelt a programban. Később Újvidékre, Bánátba és Szerémségbe, majd a Vajdaság határát túllépve Belgrádba is eljutottak az utazók. Napjainkban már al-dunai hajózást és délvidéki – a romániai Bánát és Szlavónia látványosságait is magában foglaló – többnapos körutazást is kínálnak a magyar utazásszervezők.

* főiskolai adjunktus, Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, Szakképzési, Távoktatási és Továbbképzési Központ

2. Célkitűzések

Tanulmányom fő céljai a bevezetőben felvázolt problematika alapján az alábbiakban foglalhatók össze:

Kutatásom középpontjában ebben a kontextusban hazánkban még kevésbé vizsgált kérdéskör, a Vajdaság turizmusának magyar vonatkozása áll. Vizsgálatom alapját a vajdasági útikönyv és az e térségre vonatkozó tájékoztató kiadványok kínálatának tanulmányozása adja.

3. A tanulmány módszer

Tanulmányomat primer kutatás eredményeire alapozom, amelyet 2016 nyarán végeztem el Magyarországon és Szerbiában. A kutatás módszere forrás- és tartomelemzés. Kutatói munkám egy részét a dél-alföldi régió két legjelentősebb könyvtárában végeztem. Az egyik intézmény a szegedi székhelyű Somogyi Károly városi és megyei könyvtár, míg a másik a szintén szegedi SZTE Klebelsberg könyvtár volt.

Azokat a kiadványokat válogattam ki a könyvállományból, amelyek konkrétan a vajdasági, a belgrádi és az AI-Duna térség láttnivalóinak bemutatására irányulnak.

Az adatgyűjtés helyszínét kiterjesztettem a szegedi Tourinform irodára és a Vajdaság magyarok lakta városainak (pl. Szabadka, Zenta) könyvesboltjaira és idegenforgalmi információs hivatalaira. Az utóbbi helyeken a vajdasági térségre vonatkozó (magyar nyelvű) turisztikai kiadványokat kerestem.

Ezt követően a kiadványokat több szempontból vizsgáltam. Figyelembe vettem a kiadás helyszínét és évét. Az elkészült adatbázis alapján kronológiai sorrendbe rendeztem a kiadványokat. A munkák között megkülönböztettem a klasszikus útikönyveket, amelyek általános tájékoztató és érdekes helyi történetek közlése mellett tematikus térképeket is tartalmaztak. A másik fő kategóriába azokat a kiadványokat soroltam, amelyekben a könyvkészítők a színes képi illusztrációkra helyezik a hangsúlyt, ugyanakkor a rövid és lényegre törő tájékoztató szövegek sem maradnak el. A vizsgálat során kitértem arra a kérdéskörre, hogy az útikönyvek mennyire szólnak a magyar érzelmű olvasóhoz. Mennyire tartják az útikönyvírók fontosnak a magyar vonatkozású érdekességek ismertetését?

4. Kutatás eredményei

A Vajdaság látványosságait is magában foglaló első útleírások több mint száz évvel ezelőtt kerültek az olvasók kezébe. Az első világháború kitörésé-

nek évében jelent meg a Magyar Földrajzi Intézet Részvénytársaság kiadásában a „Kárpátoktól-Adriáig, kirándulási útmutatók” c. igényes munka. A könyv külön fejezetben foglalkozik az Al-Duna menti vidék látnivalóival, melyet Erődi Kálmán írt, három színes térképmelléklettel és egy alaprajzzal kiegészítve. A szerző olyan hasznos információkat oszt meg az olvasóval, mint például a Zimony és Turnu-Severin (magyarul Szörényvár) között közlekedő hajók menetrendje. 1914-ben már lehetett pontos menetrendet közölni, hiszen az al-dunai folyami (mert volt közúti, ami a Széchenyi úton zajlott) közlekedés veszélytelenné vált a századfordulóra, mivel az al-dunai folyószabályozási munkálatok addigra sikeresen befejeződtek. Akkoriban több munka is megjelent Erődi Kálmán tollából, mégis a legismertebb az 1930-ban Cholnoky Jenővel, a kor jeles geográfusával közösen kidolgozott Népiskolai atlasz.

Az első és a második világháború, a Rákosi-korszak és az 1956-os események visszavetették a turizmust. Az 1960-as évektől jelentek meg újra útikönyvek Magyarországon – a Panoráma Kiadó gondozásában. A kiadó felkérte Bács Gyulát, hogy készítse el a Panoráma útikönyv-sorozat azon kötetét, amelyek a Balkán-félsziget kiemelkedő turisztikai helyszíneit mutatják be. Ebből a kapcsolatból közel két évtizedes együttműködés alakult ki. A szerző 1965-ben megírta a „Jugoszlávia” című és még ugyanebben az évben a „Belgrád és környéke” című útikalauzt. Emellett külön kötetekben foglalkozott a bolgár és a jugoszláv tengerpart látnivalóival is. A „Jugoszlávia” c. útikalauz hat kiadást élt meg, míg a Belgráddal kapcsolatos munkája ötöt.

Az 1980-as évek elején a Magyar Autóklub jelentetett meg egy kiadványt, amely praktikus, utazással kapcsolatos tanácsokkal látta el az autóval, motorkerékpárral a keleti-blokk országaiba (Bulgáriába, Csehszlovákiába, Lengyelországba, NDK-ba, Romániába) és Jugoszláviába utazni vágyókat.

A Berlitz a világ egyik legnagyobb útikönyv kiadója, 1988-ban készítette el Jugoszláviáról szóló zseb-útikönyvét, amelynek 1991-ben jelent meg a magyar nyelvű verziója. 14,3x10 cm-es méretével a legkisebb (szó szerint zseb) útikönyv volt a magyar könyvpiacra.

Az 1990-es években a délszláv háború eseményei miatt a Vajdaságból nemcsak a turisták, de a Vajdaságról szóló új útikönyvek is elmaradtak.

A kétezres évek elején készült a Délvidéki Barangoló, a Délvidék első turisztikai kézikönyve, amely 2004-ben jelent meg, majd bővített formában 2005-ben újranyomtatták.

Ezzel egyidőben Vajdaságról több útikalauz is készült Magyarországon. Bedécs Gyula 2006-ban, Bácskay Zoltán 2010-ben, Farkas Zoltán 2010-ben jelentett meg útikönyvet.

Az útikönyvírók egy része kiadványa megírásakor hangsúlyt fordított a magyar vonatkozású emlékek mutatóására. Erre fel is hívják az olvasó figyelmét. 2010-ben Kurcz Ádám és szerzőtársai „magyar szemmel” jelzővel látták el könyvük borítóját. Bácskay Zoltán már a címben hangsúlyozta, hogy délvidéki magyar útikönyvet írt. Bedécs Gyula munkájának hátsó borítóján a következő olvasható: „csak a magyar vonatkozásokkal rendelkező településeket és emlékeket tárgyalja”.

Az egyik legnagyobb hazai könyvkiadó, az Alexandra jelentette meg Tim Clancy munkáját. Az író angol nyelvű munkái közül kiemelkedik a „Bosnia and Herzegovina”, illetve a „Bosnia-Herzegovina, Serbia and Montenegro” című; az utóbbi 2008-ban magyar nyelven is megjelent.

Az útikönyvek mellett érdemes foglalkozni azokkal a kiadványokkal, amelyek méretük és tartalmi összetételük miatt nem az útikönyvek kategóriába tartoznak. Ehelyett nagyobb méretűek, borítójuk jellemzően keményfedeles, a szöveges tájékoztatóval szemben a színes, esztétikus fotók jelennek meg bennük nagyobb arányban. Ezekkel az albumszerű kiadványokkal is kell foglalkozni, hiszen ha az olvasó rájuk lel, valószínűleg kedvet kap egy vajdasági kirándulásra.

A Totem Kiadó színes, album jellegű kiadványai között megtalálható a Vajdaság száz csodája c. könyv is, amely 2007-ben készült, könyvsorozatnak tagjaként. Ez a kiadó jelentette meg a „Délvidék száz csodája”, a „Felvidék száz csodája”, illetve az „Erdély száz csodája” című kiadványokat. A fenti témák bizonyos fokú összefoglalásaként jelent meg ugyanettől a kiadótól a Magyarországon és a szomszédos országok magyar lakta területein előforduló kiemelkedő látványosságokat bemutató album: „A pannon világ csodái” címmel. A kiadvány a Délvidék látnivalóit is tárgyalja a horvátországi Fiumétől az Al-Dunáig bezárólag. Csiffáry Tamás 2007-es munkájának színes fotói méltán keltik fel az érdeklődést a Vajdaság látnivalói iránt.

A Szeged és Térsége Turisztikai Nonprofit Kft. és a Palics-Ludas Közvéltel több alkalommal pályázott eredményesen európai uniós források lehívására. A két szervezet az IPA által nyújtott, határon átnyúló együttműködési program támogatási keretéből a „Szecesszió Szegeden és Szabadkán” c. kiadványt jelentette meg. Amellett, hogy a szecessziós stílusról részletes tájékoztatást nyújt, az olvasó számos színes fotón keresztül megismerkedhet a helyi szecessziós épületekkel. A felhasználó a kiadványban lévő tematikus várostérképek segítségével könnyebben rálel a szegedi és szabadkai szecessziós épületekre.

A Duna-Körös-Maros-Tisza Eurorégió magában foglalja a dél-alföldi régió megyéit, Románia Temes, Arad, Hunyad megyéit és a szerbiai Vajdaságot. 2007–2013 között e három ország régiós képviselői sikeresen pályáztak

határon átnyúló együttműködési program megvalósítását elősegítő forrásokra. Készültek új turisztikai kiadványok, amelyek új felfogást hoztak a térségeket bemutató turisztikai kiadványok palettáján. Olyan kiadványok még nem jelentek meg eddig, amelyek különféle tematikák (pl. folklór, ipari, mezőgazdasági, vízügyi, gasztronómia) szerint mutatták volna be a DKMT eurorégió turisztikai kínálatát.

5. Összefoglalás

A kutatás alapján megállapítható, hogy a Vajdaság turisztikai látnivalóit bemutató magyar nyelvű útikönyv kínálat az elmúlt 15 évben nagymértékű bővülésen ment keresztül. Egyrészt elérhetővé váltak az utazásokhoz kedvet csináló, sok színes fotót és rövid tájékoztató szövegeket tartalmazó kiadványok. Másrészt az útikalauzok tartalma és a bemutatott területek nagysága is bővült. Ez utóbbi Belgrád, Szerémség és az Al-Duna térségének idegenforgalmi látnivalóinak bemutatásával. Az útikönyvírók túlnyomórésze munkáiban a magyar vonatkozású emlékek bemutatására helyezi a hangsúlyt. Egyes útikönyvírók ismertetnek olyan kényes témát is, mint a délvidéki magyarelles vérengzések (1944/45), amelyeknek részletekbe menő kutatása a 2000-es évek elején indult meg. A határon átnyúló európai uniós pályázatok támogatásával a szerb és román partnerekkel közösen jelentek meg turisztikai kiadványok. Néhány kiadvány már tematikus várostérképpel, eurorégióra vonatkozó tematikus vonzerőleltárral, útvonaltervekkel bővítve jelent meg. A kutatás szerint az érdeklődők a szegedi könyvtárakban vajdasági és délvidéki útikönyvek széles kínálatát érhetik el. A szegedi Tourinform irodában zömében ingyenes, a Vajdaság egyes térségeire (főként Palicsra, Szabadkára és Zomborra) vonatkozó kiadványok közül válogathat az érdeklődő.

A publikáció a SZTE JGYPK Tudományos Pályázatra benyújtott „Vajdaság és Belgrád idegenforgalmi vonzerőinek jelene és jövőbeli lehetséges fejlesztési irányai, különös tekintettel magyar vonatkozású emlékeire – primer adatbázis alapján” című pályázata támogatásával valósult meg.

Felhasznált irodalom

- Andócsi J. (2007): A pannon világ csodái: Magyarország, Erdély, Kárpátalja, Felvidék és a Délyvidék rejtőzködő értékei. – Totem Kiadó. Budapest. 551 p.
Bács Gy. (1965): Belgrád és környéke. – Panoráma Kiadó. Budapest. 121 p.
Bács Gy. (1970): Jugoszlávia. – Panoráma Kiadó. Budapest. 677 p.

- Bács Gy. 1977: Belgrád. – Panoráma Kiadó. Budapest. 216 p.
- Bács Gy. 1981: Belgrád. – Panoráma Kiadó. Budapest. 222 p.
- Bács Gy. (1983): Jugoszlávia. Panoráma Kiadó. Budapest. 887 p.
- Bácskay Z. (2010): Délvidéki magyar útikönyv. Magánkiadás. Budapest. 202 p.
- Bedécs Gy. (2006): Szerbia a Vajdasággal, Bosznia és Hercegovina: magyar emlékek és látnivalók. – B.K.I. Kiadói és Reklám Kft. Szombathely. 249 p.
- Bernstein, K. – Tomasevic, M. – Radovanovic, K. (1991): Jugoszlávia. – Berlitz Kiadó. 256 p.
- Clancy, T. (2008): Bosznia-Hercegovina, Szerbia és Montenegró. – Alexandra Kiadó. Pécs. 175 p.
- Csiffáry T. (2007): Vajdaság gyöngyszemei. Fix-term Kft. Budapest. 120 p.
- Farkas Z. (2010): Délvidék és Belgrád. – Jel-Kép Kiadó. Budapest. 191 p.
- Folberth P. – Gáspár K. (2007): Vajdaság száz csodája. Rejtőzködő értékek nyomában. – Totem Kiadó. Budapest. 208 p.
- Földváry Gy. (1984): Autóval, motorral külföldre. – Magyar Autóklub. Budapest. 124 p.
- Erődi K. (1914): Az Alduna és vidéke. – In: Kerékgyártó Á. – Kogutowicz K. – Mátrai R. (szerk.): Kárpátoktól-Adriáig. Kirándulási útmutatók. – Magyar Földrajzi Intézet Részvénytársaság. Budapest. pp. 1–63.
- Thaler T. – Szőnyi A. (2010): Délvidék: Fiumétől a Vaskapuig: barangolás az Árpád-házi királyok álmainak földjén. – Anno Kiadó. Budapest. 94 p.
- Thomka O. – Kurcz Á. – Tóth A. (2010): Délvidék – a Vajdaság és Belgrád. Bácska, Bánság Szerémség és az Al-Duna. – Ketzal Kiadó. Budapest. 328 p.
- Thomka O. – Pastyik E. – Zsoldos F. (2005): Délvidéki barangoló. – Dime Sport Kiadó. 127 p.